

Om Medlingsinstitutet

Medlingsinstitutet inrättades år 2000 och är en statlig myndighet under Arbetsmarknadsdepartementet. Medlingsinstitutet har tre huvuduppgifter: verka för en väl fungerande lönebildning, medla i arbetstvister samt ansvara för den officiella lönestatistiken.

Väl fungerande lönebildning

En väl fungerande lönebildning innebär att den internationellt konkurrensutsatta sektorn är normerande, vilket betyder att förändringen av arbetskraftskostnaden inom industrin ska vara en norm för den övriga arbetsmarknaden, och att ökningstakten anpassas till våra viktigaste konkurrentländer. Detta ska kunna förenas med de förhandlingsformer som parterna själva väljer, det vill säga såväl avtal på förbunds nivå som decentraliserad och individuell lönebildning.

En väl fungerande lönebildning kännetecknas av att den

- ger ökad reallön
- medverkar till ökad sysselsättning
- ger så få strejker och andra arbetskonflikter som möjligt
- möjliggör förändringar av en grups löner i förhållande till andra grupper
- åstadkommer jämställda löner mellan kvinnor och män
- stimulerar produktivitetökningar

Medlingsinstitutet verkar för en väl fungerande lönebildning genom samtal och möten med arbetsmarknadens parter, bland annat om de samhällsekonomiska förutsättningarna för lönebildningen. Medlingsinstitutet anordnar också seminarier och konferenser samt ger ut trycksaker och rapporter som behandlar lönebildning. Medlingsinstitutet ska vidare tillvarata och upprätthålla den samsyn som finns på arbetsmarknaden om den internationellt konkurrensutsatta sektorns lönenormerande roll.

Även medlarna har i uppgift att verka för en väl fungerande lönebildning. Det innebär att de inte kan medverka till avtal som äventyrar Medlingsinstitutets uppdrag.

Medling

Medlingsinstitutet utser medlare i förhandlingar om kollektivavtal.

I tvister mellan förbundsparter, det vill säga när en arbetsgivarorganisation och ett fackförbund förhandlar om kollektivavtal om löner och allmänna anställningsvillkor, utses så kallade särskilda medlare. Medlingsinstitutet har ett trettiotal personer, som är beredda att åta sig uppdrag som särskilda medlare, till sitt förfogande. Många av dem har tidigare varit förhandlingsansvariga hos arbetsmarknadens parter.

Medlarnas uppgift är att försöka få till stånd en överenskommelse mellan parterna. Men det kan inte ske till vilket pris som helst, medlarna ska också verka för avtal som är förenliga med en väl fungerande lönebildning.

Medlingsinstitutet tillsätter som regel två medlare för varje uppdrag. I vissa fall kan tre medlare utses.

För lokala tvister om kollektivavtal har Medlingsinstitutet fyra fasta medlare. De förordnas på ett år och ansvarar för varsitt geografiskt område. Ofta är de, eller har varit, domstolsjurister. I första hand medlar de i tvister när en facklig organisation kräver kollektivavtal (så kallade hängavtal) med en arbetsgivare som inte är medlem i en arbetsgivarorganisation.

Befogenheter

Medlingsinstitutet utser medlare efter samtycke från parterna. Lagen ger möjlighet att utse medlare även utan samtycke. Detta kan ske om någon av parterna har varslat om stridsåtgärder och myndigheten bedömer att medlare kan få till stånd en god lösning på tvisten. Så kallad tvångsmedling är mycket ovanlig. I praktiken samtycker parterna alltid till medling vid konflikter.

Organisationer som har träffat avtal om förhandlingsordning och har registrerat detta hos Medlingsinstitutet är undantagna från bestämmelserna om tvångsmedling.

Medlingsinstitutet kan, på begäran av medlarna, skjuta upp en varslad stridsåtgärd i högst 14 dagar. Det får göras högst en gång per medlingsuppdrag. Avsikten är att ge medlarna mer tid att få till stånd en lösning på konflikten innan stridsåtgärden bryter ut. Medlingsinstitutet ska alltså i detta fall ha gjort bedömningen att medlarna har förutsättningar att få till stånd en lösning.

Lönestatistiken

En stor del av Medlingsinstitutets verksamhet utgörs av lönestatistiken. Medlingsinstitutet är ansvarig myndighet för den officiella lönestatistiken. Själva statistikproduktionen sköts på Medlingsinstitutets uppdrag av Statistiska centralbyrån. Materialet bearbetas, analyseras och publiceras av Medlingsinstitutet.

Statistiken kan delas in i tre grenar:

- Den månadsvisa konjunkturlönestatistiken som mäter löneökningstakten för ekonomin, men också uppdelad i sektorer och branscher
- Den årsvisa lönestrukturstatistiken vilken bland annat ligger till grund för analyser av löneskillnader mellan kvinnor och män.
- EU-statistiken som är den statistik som samlas in på uppdrag av den europeiska statistikmyndigheten Eurostat.

Lönestatistiken används bland annat för analyser av lönebildningen, konjunkturbedömning och samhällsvetenskaplig forskning.

Statistiken ska också fylla ett allmänt informationsbehov, samt spegla de löneskillnader som finns mellan kvinnor och män.

Jämställdhet

När det gäller jämställdhet har myndigheten två uppdrag. Det ena är att analysera löneutvecklingen ur ett jämställdhetsperspektiv och det andra att uppmärksamma parterna på

vikten av att förbundsavtalen konstrueras så att de främjar de lokala parternas arbete med jämställda löner.

Medlingsinstitutets tillkomst och historia

Medlingsinstitutet har en kort historia. Verksamheten inleddes så sent som år 2000. Men Förlikningsmannaexpeditionen som föregick Medlingsinstitutet bildades redan 1906.

I flera decennier hade lönebildningen orsakat problem för den svenska ekonomin med höga löneökningar och hög inflation. I början av 1990-talet steg arbetslösheten kraftigt, en halv miljon arbeten försvann på några år.

År 1997 tillsatte regeringen en utredning som gällde lönebildningen inom hela arbetsmarknaden. Den granskade principerna för löneförhandlingar, reglerna för medling och lagstiftningen kring stridsåtgärder. En del av utredningens förslag genomfördes, men först efter resultatlösa försök att få arbetsmarknadens parter att själva komma överens om nya spelregler. Riksdagen fattade beslut om myndighetens tillkomst i april 2000 och på hösten samma år började myndigheten sitt arbete.

Några årtal ur medlingens historia

- 1906 Medling i arbetstvister kom till med Lagen 1906:113, prop. Nr 84 om medling i arbetstvister.
- 1907 Verksamheten bedrevs under överinseende av Kommerskollegium 1907-1912, avdelningen för arbetsstatistik.
- 1913 När Socialstyrelsen bildades 1913 tog myndigheten också över ansvaret för medlingen, från 1921 som en egen avdelning på Byrån för Sociala Ärenden i Allmänhet.
- 1938 När Socialstyrelsen omorganiserade den 1 januari 1938 bildade Förlikningsmannaexpeditionen en egen självständig enhet.
- 1967 Statens Förlikningsmannaexpedition inrättades den 1 juli 1967 som central myndighet för det statliga förlikningsväsendet.
- 2000 Medlingsinstitutet tog över verksamheten från Statens Förlikningsmannaexpedition och fick ökade befogenheter och ett bredare uppdrag.